

การนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรกรรายย่อย ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

The Policy Implementation of the Organic Agriculture Development for Small Farmers in the Upper Northern of Thailand

ประทุมพร ปวงจันทร์ / Pratoomporn Puangchan

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม / Graduate College of Management, Sripatum University, Thailand

E-mail: ch_chinchana@hotmail.com

ประวัติบทความ

ได้รับบทความ 7 กรกฎาคม 2562 แก้ไข 25 กรกฎาคม 2562 ตีพิมพ์ 30 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและปัจจัยของการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ และเสนอแนะต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสม การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค 116 หน่วยงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 27 คน และการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงาน ฯ มีระดับผลการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติโดยภาพรวม ด้านการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย และด้านความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับสูง และมี 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติโดยภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ ความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย, ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่, ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม, ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม และความรู้ของเจ้าหน้าที่ และมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) หน่วยงาน ฯ ควรจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม โดยแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น และพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ ควรเชื่อมโยงข้อมูลและกิจกรรมกัน ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และ 3) เกษตรกรควรใส่ใจการผลิตและแปรรูปสินค้า และรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย

คำสำคัญ: การนำนโยบายไปปฏิบัติ, นโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, มาตรฐานเกษตรอินทรีย์, ระบบชุมชนรับรองแบบมีส่วนร่วมพีจีเอส

Abstract

This research aims to study the levels and factors of the policy implementation of the organic agriculture development (OAD) and recommendation to Ministry of Agriculture and Cooperatives (MOAC) and other organizations. The research applied mixed-method research; a quantitative method collect data from 116 provincial administrations. The analytical statistic employed the average, standard deviation, analysis of covariance and the multiple regression analysis. And a qualitative method used in-depth interviews from 27 key informants and 2 focus groups. The research found that the organizations employed the policy implementation showed the high level in the overview, a reaching of the policy target and a good relationship

among officers. Moreover, the multiple linear regressions analysis found five factors effected to the overview policy implementation at the statistical significance level .05. These were the confidence in work and policy, the cooperation among officers , the effective in planning and control, social and culture and knowledge of officers. The recommendations were 1) the offices of MOAC should allocate resources efficiency through cooperation with other organizations and develop a capacity of officers 2) The organizations which related should to link their data and activities in all of the value chain. 3) The agriculturalist should to pay their attention on agricultural production and process and connect to each other in the network.

Keywords: Policy Implementation, Organic Agriculture Development Policy, Ministry of Agriculture and Cooperatives, Organic Thailand, PGS.

บทนำ

เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยได้รับความสนใจจากภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนตั้งแต่ช่วงปี 2535 ซึ่งมาจาก 2 กระแสหลัก คือ ความสมดุลของสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มได้รับความนิยม ความต้องการจากผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจึงมีการผลิตและแปรรูปเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ (ชัยวัฒน์ คงสม, วิฑูรย์ ปัญญากุล, วรณพันธ์ คงสม, นภา ตรีรัตน์สกุลชัย และ ณัฏฐพัฒน์ ปิตินิธิพัฒน์, 2558: 24-26) ส่วนภาครัฐได้เริ่มผลักดันเกษตรอินทรีย์ในเชิงนโยบายเป็นครั้งแรก ในปี 2544 (มูลนิธิสิทธิมนุษยชนชาติ, ม.ป.ป.) มีการณรงค์ให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์ 2 รูปแบบ คือ 1) เกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้านเพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือจำหน่ายในท้องถิ่น และ 2) เกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์ เพื่อจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งต้องผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (วิริยะ คล้ายแดง, 2549: 4-5) โดยให้ความสำคัญกับพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน ครอบคลุมมิติสิ่งแวดล้อม สุขภาพ สังคม รวมถึงเศรษฐกิจ ทำให้ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคตื่นตัวต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะในช่วงการปฏิบัติงานตามแผน “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2551-2554 ฉบับที่ 1” (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2556)

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานเชิงนโยบายของภาครัฐ ในของการนำนโยบายไปปฏิบัติจริง (Implementation) ยังทำได้ล่าช้า อีกทั้งการเว้นช่วงการสนับสนุนเชิงนโยบายถึง 5 ปี ในช่วงปี พ.ศ.2555-2559 ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง และไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร (วิฑูรย์ ปัญญากุล, ม.ป.ป.) ทางคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ จึงได้จัดทำ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 ฉบับที่ 2” ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการในปัจจุบัน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ให้เป็นรูปธรรม ตอบรับกับกระแสความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560)

ในภาคเหนือตอนบนของไทย เกษตรกรรายย่อยประกอบอาชีพเกษตรกรรมมายาวนาน ทั้งการปลูกเพื่อบริโภคเองและเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะพืชไร่เชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมีในปริมาณสูง (Pepijn et al, 2012: 526-527) จึงพบสารพิษตกค้างในร่างกายของเกษตรกร ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม อีกทั้งต้นทุนการผลิตเพิ่ม แต่ราคาผลผลิตตกต่ำในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้สินสะสม อีกทั้งถูกมองเชิงลบว่าเป็นผู้บุกรุกป่า ทำลายสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย), ม.ป.ป.) ขณะเดียวกัน เกษตรกรรายย่อยกลุ่มหนึ่งทำเกษตรวิถีอินทรีย์เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายในกลุ่มเฉพาะ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน ในการส่งเสริมด้านการผลิต การแปรรูปอย่างง่าย การจัดจำหน่าย รวมถึงการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แต่ยังคงประสบปัญหาอย่างมากในการทำเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืน เช่น เกษตรกรบางรายทำไม่สำเร็จเพราะไม่อดทนต่อกระบวนการที่ยุ้งยาก บางรายทำได้แต่ไม่สามารถหาช่องทางจำหน่ายที่เป็น

ธรรม หรือบางรายสามารถผลิตและจำหน่ายเองแต่รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2559: 13-16)

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ต่อเกษตรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ให้แก่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การศึกษากลุ่มทฤษฎี ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะทำให้เห็นถึงปัจจัยที่อาจจะส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มทฤษฎี (Theory) ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจำแนกเป็น 3 กลุ่ม (Goggin, 1987: 14) ได้แก่ 1.1) ทฤษฎีบนลงล่าง (Top-down Approach) นักทฤษฎีกลุ่มนี้สนใจตัวนโยบายและการออกแบบนโยบาย ซึ่งต้องกำหนดและออกแบบไว้ล่วงหน้า เช่น ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุนของกลุ่มผลประโยชน์ ผู้มีอำนาจทางการบริหารและนิติบัญญัติ การจัดโครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติ 1.2) ทฤษฎีล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach) กลุ่มทฤษฎีนี้สนใจผู้ปฏิบัติงาน เช่น ดุลพินิจ ทักษะความสามารถ องค์ความรู้ การปรับตัว (Hull & Hjerm, 1982: 105-115) ซึ่งอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในระดับปฏิบัติการ ใกล้ชิดกับปัญหาและประชาชนผู้รับผลประโยชน์มากกว่า มีการตัดสินใจรับมือนอกกรอบการทำงาน ข้อจำกัดของทรัพยากร และความคาดหวังจากประชาชน (Lipsky, 1980: 395-397) และ 1.3) ทฤษฎีผสม ได้พัฒนาตัวแบบขึ้นโดยศึกษาตัวแปรอิสระอย่างครอบคลุม เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของทั้ง 2 ทฤษฎีข้างต้น จึงมองทั้งตัวนโยบาย กระบวนการออกแบบนโยบาย การกำหนดนโยบาย การออกแบบ-จัดการองค์การ และมองด้านการพัฒนาบุคลากร ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงานจากหลายฝ่าย รวมถึงสนใจครอบคลุมถึงเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ที่เกี่ยวข้อง นักทฤษฎีกลุ่มนี้ เช่น แวน มีเตอร์และแวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1975) และ วรเดช จันทรร (2552)

2) ตัวแบบ (Model) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ 1.1) ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์และแวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1975: 200-217) มุ่งอธิบายกระบวนการ (Process) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติ แสดงขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีตัวแปรอิสระที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบาย (Policy) และผลการปฏิบัติงาน (Performance) (ที่เป็นตัวแปรตาม) ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ได้แก่ มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย, ทรัพยากรของนโยบาย, การสื่อสารระหว่างองค์การและกิจกรรมสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ, ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ, เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และแนวโน้มท่าทีของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ 2.2) ตัวแบบเชิงบูรณาการ (Integrative model) ของ วรเดช จันทรร (2552: 129-146) เป็นตัวแบบที่พัฒนาต่อยอดจากแนวคิด 5 ตัวแบบที่ได้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ ทำให้สามารถศึกษาได้ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ และมุมมองที่หลากหลาย โดยมุ่งแสวงหาผลกระทบของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ (ตัวแปรอิสระ) ที่มีต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ (ตัวแปรตาม) ซึ่งตัวแปรอิสระประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรด้านสมรรถนะขององค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ, ตัวแปรด้านประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม, ตัวแปรด้านภาวะผู้นำและความร่วมมือ และตัวแปรด้านการเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนตัวแปรตามครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่ง วัดความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายจากผลผลิต (Outputs) ผลลัพธ์ (Outcomes) และผลลัพธ์

สุดท้ายที่เกิดขึ้น (Ultimate Outcomes) มิติที่สอง วัดผลกระทบ (Impact) ของนโยบาย และมิติที่สาม วัดความสามารถในการส่งประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม

แนวคิดเกี่ยวกับการวัดประสิทธิผลองค์การ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งด้านการบรรลุเป้าหมายนโยบาย และความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน จึงประยุกต์ใช้วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การ ทั้ง 4 แนวทางการศึกษา (Approach) (การณี กิริติบุตร, 2529: 185-188; Cameron, 1981: 3-5) ได้แก่

1) การประเมินประสิทธิผลในแง่ของเป้าหมาย ซึ่งให้ความสำคัญกับการวัดประสิทธิผลองค์การจากการบรรลุถึงเป้าหมายสุดท้ายหรือผลลัพธ์ (Ends) มากกว่าที่จะสนใจวิธีการ (Means) ที่มุ่งไปสู่ผลลัพธ์ (Output) ขององค์การ หรือใกล้เคียงกับผลลัพธ์ที่องค์การประเมินไว้ (Cameron, 1981: 4)

2) การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบ-ทรัพยากร แนวคิดนี้สอดคล้องและสัมพันธ์กับการประเมินประสิทธิผลในแง่ของเป้าหมายอย่างมาก โดยเพิ่มการพิจารณาเป้าหมายอย่างเป็นระบบ เป็นพลวัต และมีความสัมพันธ์กับระบบภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมที่ไม่แน่นอน นั่นคือ ได้ใส่ใจต่อกิจกรรมอื่นที่มีความจำเป็นและมีความสัมพันธ์ของระบบต่าง ๆ ขององค์การที่นอกเหนือจากเป้าหมายขององค์การ (การณี กิริติบุตร, 2529: 18, Cameron, 1981: 4)

3) การประเมินประสิทธิผลในแง่กระบวนการภายใน มุ่งเน้นและใส่ใจต่อกระบวนการภายในองค์การ และการปฏิบัติงานภายในองค์การ มีผลกระทบต่อบรรยากาศขององค์การ (Organizational Climate) และในสภาพแวดล้อมภายในองค์การ (Internal Environment) ทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรม และความพึงพอใจในการทำงาน โดยองค์การจะต้องมีระดับกระบวนการทำงานภายในที่เหมาะสม ไม่มีขั้นตอนของกระบวนการมากเกินไปจนความจำเป็น (การณี กิริติบุตร, 2529: 25-31)

4) การประเมินประสิทธิผลในแง่กลุ่มยุทธศาสตร์ กิบสัน อิวานชีฟ และดอนเนลลี (Gibson, Ivancevich & Donnelly, 1979: 30) ให้ความสำคัญกับความสามารถในการตอบสนองความต้องการ และความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญกับองค์การ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทางยุทธศาสตร์

แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์

เกษตรอินทรีย์เป็นการทำเกษตรที่เน้นความสมดุลของธรรมชาติและความยั่งยืนของระบบนิเวศ (IFOAM, n.d. a) ซึ่งเป็นหลักการที่แตกต่างจากเกษตรที่ยั่งยืนรูปแบบอื่นๆ และมีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นการเฉพาะ ดังเช่นมาตรฐานที่ตรวจรับรองโดยบุคคลที่ 3 เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.), มาตรฐาน Organic Thailand มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) หรือมาตรฐาน PGS ซึ่งเป็นระบบชุมชนรับรอง (มูลนิธิวันชีวัน, ม.ป.ป.) จึงสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและประเทศต่างประเทศได้ นอกจากนี้ การผลิตตามหลักการเกษตรอินทรีย์ แม้ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ดังกล่าว ก็นับได้ว่าเป็นวิถีเกษตรอินทรีย์หรือการผลิตที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ (IFOAM, n.d.b.)

เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลมาจาก 3 กระแส ได้แก่ 1) ความตื่นตัวในการหาทางเลือกใหม่ทางการเกษตร เพื่อให้หลีกเลี่ยงจากวิกฤตเกษตรแบบเดิม 2) กระแสความตื่นตัวด้านสุขภาพของผู้บริโภค และ 3) ความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยริเริ่มดำเนินการในภาคภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และเกษตรกร (วิริยะ คล้ายแดง, 2549: 4) แม้ว่ากระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ค่อนข้างยุ่งยากกว่าเกษตรทั่วไป แต่มีพัฒนาการที่ดีและมีการดำเนินงานที่เข้มแข็งมาโดยตลอด (ชัยวัฒน์ คงสม, วิฑูรย์ ปัญญากุล, วรณพันธ์ คงสม, นภา ตรีรัตน์สกุลชัย และณัฏฐ์พัฒน์ ปิตินธิพัฒน์, 2558: 5, 54-60)

ภาครัฐของประเทศไทยดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก มีแผนนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดให้เกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ ในปี 2548 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2548) และมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาลินค้าเกษตรอินทรีย์สู่มาตรฐานสากลรองรับ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550) 2) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2551-2554 ฉบับที่ 1 เพื่อเป็นแนว

ทางการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน และมีพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 (2551: 233) ที่ประกาศให้มีการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ 6 เล่ม และ 3) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ฉบับที่ 2 มีวิสัยทัศน์ที่จะผู้นำในระดับภูมิภาค ด้านการผลิต การบริโภค การค้าขายสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ ที่มีความยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560) ซึ่งกำลังดำเนินงานในปัจจุบัน

การดำเนินงานที่ผ่านมา การปฏิบัติตามนโยบายและแผนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์โดยหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติได้เป็นผลสำเร็จ เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่ 1) ต้นนโยบายที่มาจากกระทรวงมหาดไทยและองค์กรที่ไม่สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรอินทรีย์จากผู้เกี่ยวข้องที่แท้จริง ทำให้นโยบายไม่สอดคล้องกับปัญหา การกำหนดเป้าหมายยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในปัจจุบัน (วิฑูรย์ ปัญญากุล, ม.ป.ป.) และ 2) กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวางแผน จัดสรรทรัพยากร ประสานความร่วมมือ และจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นจริง (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2560: 21-24) และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ ความสามารถ และทักษะของในการสนับสนุนเกษตรกร (คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ, 2551: 23)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

1. สมรรถนะของหน่วยงาน
 - ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม
 - การจัดสรรทรัพยากร
 - การแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน
 - ภาวะผู้นำของผู้บริหาร
2. เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติ
 - ความรู้ของเจ้าหน้าที่
 - ทักษะของเจ้าหน้าที่
 - ความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย
 - ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
3. ปัจจัยทางสังคม การเมือง และเทคโนโลยี
 - ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม
 - ปัจจัยการเมือง
 - ปัจจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ตัวแปรตาม

- การนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ**
1. การบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติตามนโยบาย
 2. ความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคที่มีภารกิจนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 166 หน่วยงาน และการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเก็บจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งได้รับการสนับสนุนหลักจากหน่วยงานภาครัฐ 2) เกษตรกรกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งไม่ได้รับการสนับสนุนหลักจากหน่วยงานภาครัฐ 3) หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา และ 4) ผู้บริหารที่ทำงานเชิงนโยบาย จำนวนรวม 27 คน และการสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2561 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2562 โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 3 ด้าน คือ 1) สมรรถนะของหน่วยงาน จำนวน 4 ปัจจัย มีจำนวนข้อคำถามรวม 24 ข้อ ได้แก่ 1.1) ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม, 1.2) การจัดสรรทรัพยากร, 1.3) การแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และ 1.4) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) เจ้าหน้าที่ผู้สนับสนุนนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 4 ปัจจัย มีจำนวนข้อคำถามรวม 26 ข้อ ได้แก่ 2.1) ความรู้ของเจ้าหน้าที่, 2.2) ทักษะของเจ้าหน้าที่ 2.3) ความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย และ 4) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน และ 3) เงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเทคโนโลยี จำนวน 4 ปัจจัย มีจำนวนข้อคำถามรวม 14 ข้อ ได้แก่ 3.1) ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม 3.2) ปัจจัยการเมือง และ 3.3) ปัจจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และตัวแปรตาม 2 ด้าน คือ 1) ด้านการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย จำนวนข้อคำถาม 5 ข้อ และ 2) ด้านความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน จำนวนข้อคำถาม 5 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นซึ่งคำนวณด้วยสูตรคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟา ด้วยวิธีของ Cronbach เท่ากับ .96 และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้เล่าเรื่อง (Story telling) ควบคู่กับการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 4 ชุดตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ประกอบด้วย สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งระดับของผลและปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติ พิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนน 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับต่ำมาก

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับสูง

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง มีการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับสูงมาก

และสถิติทดสอบ ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

ระดับของผลการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ

ระดับของผล (ตัวแปรตาม) การนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนของไทยโดยภาพรวม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.67$) และด้านความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.54$) ตามลำดับ

ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ

ระดับของปัจจัย (ตัวแปรอิสระ) ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนของไทยโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้สนับสนุนนโยบายไปปฏิบัติ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมาคือ ด้านสมรรถนะของหน่วยงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) และด้านเงื่อนไขทางสังคม การเมือง และเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.05$) ตามลำดับ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติต่อเกษตรกรรายย่อยที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือตอนบนของไทยโดยภาพรวม และรายด้าน โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ด้วยวิธี Stepwise พบผลดังนี้

1) ปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์และส่งผลต่อการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย ($\beta = 0.270$), ปัจจัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ($\beta = 0.189$), ปัจจัยประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ($\beta = 0.276$), ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม ($\beta = 0.180$) และ ปัจจัยความรู้ของเจ้าหน้าที่ ($\beta = 0.143$)

2) ปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์และส่งผลต่อการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติด้านการบรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติตามนโยบาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ($\beta = 0.237$), ปัจจัยทักษะของเจ้าหน้าที่ ($\beta = 0.228$), ปัจจัยความรู้ของเจ้าหน้าที่ ($\beta = 0.169$), ปัจจัยการจัดสรรทรัพยากร ($\beta = 0.186$) และ ปัจจัยการแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ($\beta = 0.164$)

3) ปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์และส่งผลต่อการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ ด้านความสัมพันธ์ที่ดีของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ($\beta = 0.337$), ปัจจัยความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย ($\beta = 0.168$), ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรม ($\beta = 0.246$), ปัจจัยทักษะของเจ้าหน้าที่ ($\beta = 0.204$), ปัจจัยการแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ($\beta = -0.195$) และ ปัจจัยประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ($\beta = 0.208$)

แนวทาง ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ

การวิจัยครั้งนี้ นำเสนอแนวทาง ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน 2 กลุ่ม ดังนี้

1) หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีแนวทาง ข้อเสนอแนะ 2 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านสมรรถนะของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้แก่หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคที่มีภารกิจและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจทางด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อแก้ไขปัญหาเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ อาจจะเป็นการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะกิจที่มีสถานที่ปฏิบัติงานจริงหรือรูปแบบดิจิทัลให้บริการทางอินเทอร์เน็ต รวมทั้งปรับเปลี่ยนบทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนมีบทบาทในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์บนพื้นฐานของการตอบสนองความต้องการในพื้นที่ (Area based) ส่วนหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคสังกัดกระทรวงเกษตร ฯ ควรแสวงหาพันธมิตรจากเครือข่ายอื่นที่มีสมรรถนะดำเนินการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ได้ประสบความสำเร็จ เพื่อแก้ไขปัญหาเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานไม่เพียงพอ หรือเจ้าหน้าที่มีองค์ความรู้ไม่เพียงพอ รวมถึงเพื่อบริหารข้อจำกัดอื่น ๆ ภายในหน่วยงาน 1.2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรยกระดับความรู้และทักษะด้านเกษตรอินทรีย์ รวมถึงฝึกปฏิบัติจริงในแปลงทดลอง และ/ หรือ เรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่

2) หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ทั้งระบบ อันได้แก่ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชน และหน่วยงานราชการสังกัดกระทรวงอื่นๆ ควรสร้างความเชื่อมโยงกันด้านข้อมูลและกิจกรรม ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังนี้ 2.1) กระบวนการต้นน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย สถาบันการเงิน ควรร่วมกันสนับสนุนและพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูปผลผลิต และการวิจัยและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ 2.2) กระบวนการกลางน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาคเอกชน สถาบันการวิจัย ควรร่วมกันสนับสนุนและพัฒนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบสื่อสารเทคโนโลยีและดิจิทัล ระบบโลจิสติกส์ และ 2.3) การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กระบวนการปลายน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาคเอกชน กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ สถาบันการศึกษา ควรร่วมกันสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการกระตุ้นบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และเป็นพื้นที่การค้า และผู้

ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ คือ เกษตรกรรายย่อยผู้ทำเกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรผู้ประกอบการ รวมไปถึงเกษตรกรผู้ที่สนใจทำเกษตรอินทรีย์รายใหม่ ควรใส่ใจในการผลิตและแปรรูปสินค้า มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ แน่วแน่ ทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีความเชื่อมั่นในวิถีเกษตรอินทรีย์ ศึกษาเรียนรู้แปลงเกษตรอินทรีย์ของตนเองอย่างถ่องแท้ ควรรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อพึ่งพาตนเองและชุมชน และลดการพึ่งพาหน่วยงานสนับสนุนภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

1) ปัจจัยด้านสมรรถนะของหน่วยงานส่งผลต่อการนำนโยบายพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1.1) ปัจจัยประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุมของหน่วยงาน เนื่องจากหน่วยงานเริ่มดำเนินการตามแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 อย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับ Pasupha Chinvarasopak (2015) ที่ศึกษาผลการนำนโยบายไปปฏิบัติตามแผนพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1 พบปัญหาจากหน่วยงานไม่สามารถจัดวางแผนงานโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ไม่สามารถชักชวนให้เกษตรกรเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ได้ตามเป้าหมาย 1.2) ปัจจัยการจัดสรรทรัพยากร สอดคล้องกับ Lucia Palšová, Loreta Schwarczová, Pavol Schwarcz and Anna Bandlerová (2013) ศึกษาการสนับสนุนการดำเนินงานเกษตรอินทรีย์ในสาธารณรัฐสโลวาเกียในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ เพื่อชดเชยการสูญเสียรายได้ที่ลดลงจากการปรับเปลี่ยนการผลิตแบบเดิมสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการส่งเสริมงานใหม่ที่เอื้อต่อการขยายการผลิตเกษตรอินทรีย์ 1.3) ปัจจัยการแสวงหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพราะการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นที่มีศักยภาพและมีสมรรถนะสูงในการดำเนินงาน ช่วยให้การดำเนินงานตามนโยบายเกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับการศึกษาของปรารถนา ยศสุข, พงศกร กาวิชัย และ เจษฎา มิ่งฉาย (2557) ซึ่งศึกษาการประเมินผลของแผนยุทธศาสตร์ ฯ (ฉบับที่ 1) พบว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีการขาดการประสานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับองค์กรภาคีที่มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทำให้การช่วยเหลือเกษตรกรทำได้ไม่เต็มที่ ไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกร ส่วนปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ แต่มีความสำคัญในการสร้างเสริมบรรยากาศที่ดีในหน่วยงาน

2) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ส่งผลต่อการนำนโยบายการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 2.1) ความรู้ของเจ้าหน้าที่ สอดคล้องกับ ปรารถนา ยศสุข, พงศกร กาวิชัย และ เจษฎา มิ่งฉาย (2557) ที่ศึกษาการดำเนินงานตามแผน ฯ ฉบับที่ 1 กล่าวถึงปัญหาที่มาจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐไม่มีความรู้เกษตรอินทรีย์ ทำให้สื่อสารกับเกษตรกรยาก ไม่เข้าใจและไม่เข้าถึงเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง และขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ไม่เข้าใจจุดมุ่งหมาย หรือมองไม่เห็นเป้าหมายเดียวกันของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ 2.2) ปัจจัยทักษะของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากเป็นเป้าหมายของการสนับสนุนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในช่วงปีแรกของการดำเนินงานตามแผน เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์มาแล้วระยะหนึ่ง เจ้าหน้าที่จึงไม่ต้องใช้ทักษะสูงในการชักจูงให้เกษตรกรรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ 2.3) ปัจจัยความเชื่อมั่นต่องานและนโยบาย เนื่องจากปัจจุบันมีเกษตรยังยืนรูปแบบอื่นที่เกษตรกรบางส่วนดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และมีความคล้ายคลึงกันคือไม่ใช้สารเคมี มุ่งเน้นสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาเชิงเศรษฐกิจได้เช่นกัน ทำให้เกษตรกรไม่มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ และทำให้เจ้าหน้าที่ในหลายหน่วยงานขาดความเชื่อมั่นที่ทำตามเป้าหมายของแผนและนโยบาย สอดคล้องกับ Pasupha Chinvarasopak (2015) ที่พบว่า ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติยังมีทัศนคติที่ไม่เชื่อมั่นต่อนโยบาย เพราะยังไม่เชื่อมั่นต่อความจริงจังและจุดยืนของรัฐบาล จึงไม่เชื่อมั่นว่าจะชักชวนเกษตรกรที่ทำเกษตรเกษตรเคมีมายาวนานเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ตามนโยบายได้ 2.4) ปัจจัยความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานมีความรู้ ทักษะไม่เพียงพอกับการสนับสนุนเกษตรกร ดังนั้น การผนึกความร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ ที่มีความสามารถ ความถนัดแตกต่างกัน เป็นการเสริมทักษะกันและกันให้ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

3) ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรมส่งผลโดยรวม เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่นิยมทำเกษตรใช้สารเคมีมาอย่างยาวนาน จึงไม่สามารถลด ละเลิกการใช้สารเคมีในการผลิตได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Pasupha Chinvarasopak (2015) ที่พบว่า แม้เกษตรกรในพื้นที่จะได้เรียนรู้เกษตรอินทรีย์จากเจ้าหน้าที่ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ และได้ไปใช้งาน แต่เกษตรกรนิยมและเคยชินกับการทำเกษตรโดยใช้สารเคมีมานาน ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถสร้างการรับรู้ของประชาชนได้ ส่วนปัจจัยการเมือง และปัจจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่ส่งผลต่อการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ เนื่องจากผู้นำชุมชนในภาคเหนือตอนบนมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของชาวบ้านอย่างฝังรากลึก ทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นในตัวผู้นำและทิศทางคำแนะนำของผู้นำ ส่วนเทคโนโลยียังไม่มีผลต่อการทำเกษตรที่ทำอินทรีย์มากนัก แต่จำเป็นสำหรับเกษตรกรผู้ประกอบการที่หันมาใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2550. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์สู่มาตรฐานสากล.** จดหมาย.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2560. **ร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาก**
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564 และเพิ่มองค์ประกอบในคณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์
แห่งชาติ. จดหมาย.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2551. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาก**
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.
2551-2554. ม.ป.ท.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2559. (ร่าง) **ยุทธศาสตร์การพัฒนาก**
เกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 1
พ.ศ.2551-2554. ม.ป.ท.

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. 2560. **รายงานผลการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาก**
อินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ.2560-2564. จดหมาย.

ชัยวัฒน์ คงสม, วิฑูรย์ ปัญญากุล, วรณพันธ์ คงสม, นภา ตรีรัตน์สกุลชัย และ ณัฏฐ์พัฒน์ ปิตินิธิพัฒน์. 2558. **รายงาน**
ฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาและจัดทำข้อมูลสถานการณ์การผลิตและการตลาดสินค้าอินทรีย์.
ม.ป.ท.

ปรารภณาย ศุข, พงศกร กาวิชัย และ เจษฎา มิ่งฉาย. 2557. **เกษตรอินทรีย์ไทย: การประเมินผลการนำนโยบาย**
ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกร การประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ การประชุม
วิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557. ม.ป.ท.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554).

พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551.

ภรณ์ กิริติบุตร. 2529. **การประเมินประสิทธิผลขององค์การ.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

มูลนิธิสิทธิมนุษยชนชาติ. ม.ป.ป. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา.** สืบค้นจาก <http://www.agrinature.or.th/article/244>.

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). ม.ป.ป. **เกษตรอินทรีย์อีกหนึ่งทางเลือก ทางรอด ของคนทำเกษตร**
ภาคเหนือตอนบน. สืบค้นจาก http://www.sathai.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=610&auto_id=19&TopicPk=.

มูลนิธินิวชีวัน. ม.ป.ป. **ตรารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เชื่อถือได้หรือไม่? เพียงใด?** สืบค้นจาก <http://www.nawachione.org/articles/ตรารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์>.

วรเดช จันทรศร. 2552. **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

วิฑูรย์ ปัญญากุล. ม.ป.ป. ตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย. สืบค้นจาก <http://www.greenet.or.th/article/1009>.

วิริยะ คล้ายแดง. 2549. เกษตรอินทรีย์: นโยบายภาครัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). 2556. **Innovation Trend**. สืบค้นจาก <http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201302§ion=6>.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2548. ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. จดหมาย.

Cameron, K. 1981. **Measuring effectiveness**. California: Jossey-Bass Publishers.

Gibson, J., Ivancevich, M., and Donnelly, H. 1979. **Organizations: Behavior, Structure, Process**. 3rd ed. Texas: Business publications.

Goggin, M. 1987. **Policy design and the politics of implementation**. Knoxville: The University of Tennessee Press.

Hjern, B. and Hull, C. 1982. "Implementation research as empirical constitutionalism." **European Journal of Political Research** 10 (2):105-115

IFOAM. n.d.a. **Organic basics**. Retrieved from <https://www.ifoam.bio/en/our-library/organic-basics>.

IFOAM. n.d.b. **Principle of organic agriculture**. Retrieved from https://www.ifoam.bio/sites/default/files/poa_english_web.pdf.

Lipsky, M. 1971. "Street-level bureaucracy and the analysis of urban reform." **Urban affairs quarterly** 6 (6): 391-409.

Lucia, P., Loreta, S., Pavol, S., and Anna, B. 2014. "The Support of Implementation of Organic farming in the Slovak Republic in the Context of Sustainable Development." **Procedia-Social and Behavioral Sciences** 110: 520-529.

Pasupha, C. 2015. **Key Factors Affecting the Success of Organic Agriculture Policy Implementation in Thai Local Communities**. Dissertation of Doctor of Philosophy, National Institute of Development Administration.

Schreinemachers, P. et al. 2012. "Can public GAP standards reduce agricultural pesticide use? The case of fruit and vegetable farming in northern Thailand." **Agriculture and Human Values** 29 (6): 519-529.

Van Meter, D. and Van Horn, C. 1975. "The policy implementation process: conceptual framework." **Administration and society** 6 (2): 445-487.